

Filozofická fakulta Univerzity Karlovy

Katedra divadelní vědy

Ročníková práce

**„Co s tím, když je nový král queer?“
Analýza inscenace *Edvard II.*
uměleckého souboru Depresivní děti touží po penězích**

Vedoucí práce: doc. Mgr. Martin Pšenička, Ph.D.

Kateřina Mikutová

Praha 2024

Poděkování

Ráda bych na tomto místě poděkovala doc. Mgr. Martinu Pšeničkovi, Ph.D. za vstřícnost, cenné rady a připomínky při vedení mé ročníkové práce. Děkuji také uměleckému souboru Depresivní děti touží po penězích za poskytnutí záznamu inscenace *Edvard II.*

Obsah

Úvod.....	4
1. Inscenace Edvard II.....	5
1.1. Tvůrčí tým	5
1.2. Postavy a obsazení.....	6
1.3. Překlad.....	6
2. Analýza inscenace.....	8
2.1. Hlavní téma.....	8
2.2. Úvodní scéna	9
2.3. Vztahy mezi postavami	10
2.3.1. Královi oblíbenci.....	10
2.3.2. Královna Isabella.....	13
2.4. Politická linka.....	14
2.4.1. Válka a tragický závěr.....	15
Závěr.....	17
Zdroje	18

Úvod

Tématem mé ročníkové práce je analýza inscenace *Edvard II.*, kterou v roce 2023 uvedl umělecký soubor Depresivní děti touží po penězích pod režijním vedením Jakuba Čermáka. Inscenace vznikla v rámci divadelního festivalu WILD!, který se věnuje queer a LGBTQ+ tematice. Jde teprve o druhé uvedení dramatu Christophera Marlowa *Edvard Druhý* na českých divadelních prknech. Poprvé byla hra uvedena roku 1922 v Národním divadle v režii Karla Hugo Hilara. Obě inscenace od sebe tedy dělí dlouhých 101 let. Tahle skutečnost mě velmi zaujala, a proto jsem se rozhodla věnovat se ve své práci právě této inscenaci. Zajímalo mě, jak dnešní divadlo uchopí dramatický text, který byl ve své době považován za kontroverzní, a ani o více než tři sta let později ho čeští diváci příliš nepřijali.

Práce je rozdělena do dvou částí. V první z nich se budu věnovat především textové předloze, z níž inscenace vychází a okolnostem, za jakých vznikla. Budu se soustředit také na tvůrčí tým a herecké obsazení. Dílčím tématem první části bude překlad dramatu, s nímž tvůrci pracovali. Druhá část práce bude zaměřená na analýzu inscenace. Pokusím se zmapovat některé její dílčí složky a dominantní rysy, které měly zásadní vliv na výsledné dílo. Nejvíce se budu soustředit na vyobrazení vztahů mezi hlavními postavami a to, jak se v průběhu mění a vyvíjejí. Ráda bych poukázala na podstatné rozdíly mezi inscenací a její dramatickou předlohou a tím přiblížila dramaturgicko-režijní záměr.

1. Inscenace Edvard II.

Inscenace *Edvard II.* vznikla v rámci festivalu WILD!, který se soustředí na prezentaci českých i zahraničních divadelních představení s queer a LGBTQ+ tematikou. Premiéra inscenace proběhla 16. 6. 2023 v prostorách pražského kulturního centra Venuše ve Švehlovce.

Inscenace vychází z historického dramatu *Edvard Druhý* (někdy také uváděno pod názvem *Neklidná vláda a žalostná smrt Edvarda Druhého, krále anglického*), které je dílem anglického dramatika Christophera Marlowa. Jeho vznik bývá datován do roku 1591-1592. Drama pojednává o životě anglického krále Edvarda II. z rodu Plantagenetů, který vládl mezi lety 1307 až 1327. Za svého panování upřednostňoval vlastní zájmy (často související s jeho oblíbenci z řad šlechty, s nimiž měl mít i milostné vztahy) před zájmy státu, čímž si znepřátelil anglickou šlechtu. Politické nepokoje v zemi nakonec vyústily v ozbrojený konflikt iniciovaný šlechticem Rogerem Mortimerem a královnou Isabellou Francouzskou. Boje pro krále skončily porážkou a následným sesazením z trůnu. Po nucené abdikaci byl Edvard II. několik měsíců vězněn, a nakonec za nejasných okolností zavražděn.

Jde teprve o druhé uvedení Marlowova dramatu *Edvard Druhý* na české divadelní scéně. Poprvé ho roku 1922 režíroval Karel Hugo Hilar v Národním divadle. Inscenace se však nesetkala s pochopením tehdejší divadelní kritiky a publika, proto byla po necelých dvou měsících a dvanácti reprízách stažena z repertoáru. Poté nastala více než stoletá pauza, během níž se nikdo o inscenování tohoto dramatu v Čechách nepokusil.

1.1. Tvůrčí tým

Za vznikem inscenace *Edvard II.* stojí režisér Jakub Čermák spolu se svým uměleckým souborem Depresivní děti touží po penězích. Ten funguje od roku 2004 a věnuje se široké škále kulturních projektů, v nichž kombinuje různé druhy umění jako například divadlo, video, literaturu nebo výtvarné umění. K uvedení svých projektů si obvykle vybírá netradiční prostory, s jejichž dispozicemi a atmosférou pak dílo kombinuje.

Scénografii a kostýmy společně vytvořily Martina Zwyrtek a Pavlína Chroňáková. Na tvorbě hudby se podíleli Adam Kratochvíl a Tomáš Graulich.

1.2. Postavy a obsazení

Do hlavní role krále Edvarda byl obsazen Michal Kern. Denis Šafařík ztvárnil jak králova milence Gavestona, tak sluhu Spencera a vraha Lightborna. Roli hlavního antagonisty Mortimera nastudoval Jiří Racek a královnu Isabellu americko-britská herečka Becka McFadden. V původním dramatu vystupuje 37 konkrétních postav a několik skupin postav koloritních. Velká část z nich byla v inscenaci zcela vynechána. V několika případech ale došlo ke spojení více postav do jedné. Tak je tomu například u postavy biskupa, jehož ztvárnil Tomáš Procházka. Jde o spojení postav biskupa z Canterbury a biskupa z Coventry. K postavě lorda Lancastera, kterou nastudoval Jakub Koudela, byly přidány repliky několika dalších lordů, kteří v inscenaci nevystupují. Ve vedlejších rolích se objevili Štěpán Tuček jako králův bratr Kent, Oliver Vyskočil alternující s Jakubem Králem jako princ Edvard a Pavel Betka jako král Edvard I. Poslední zmíněná postava, na rozdíl od ostatních, v Marlowově dramatu vůbec nevystupuje, jelikož děj začíná až po její smrti.

1.3. Překlad

Drama bylo do češtiny poprvé přeloženo Otokarem Fischerem v roce 1922. Tento překlad byl zhotoven pro uvedení hry v Národním divadle. Podruhé drama roku 2023 přeložil Filip Krajník, který se zabývá anglickou středověkou a raně novověkou literaturou. Krajníkův překlad vznikl přímo pro soubor Depresivní děti touží po penězích.

Hra je psána blankversem. Převažuje v ní jasný a úderný politický projev, který se však prolíná s delšími emotivními pasážemi. Ty jsou psány mnohem poetičtějším veršem. Vzhledem k tomu, že česká slova jsou ve většině případů zhruba o jednu slabiku delší než anglická, je doslovný překlad blankversu takřka nemožný. Při dodržování počtu slabik je totiž často nutné měnit význam vět. Krajník v předmluvě k vydání svého překladu uvádí: „*Abych zachoval zvuk a dynamiku originálu, vycházel jsem ve svém překladu z metra anglického blankversu, slabičnou délku původního verše jsem však striktně nedodržel. Ta se ovšem rozměru originálu velmi blíží v delších poetických promluvách, kde jsem se blankvers snažil zachovat co možná nejvěrněji.*“¹

¹ MARLOWE, Christopher, HRDINOVÁ, Anna (ed.). *Neklidná vláda a žalostná smrt Edvarda Druhého, krále anglického*. Anglické renesanční drama ve studentském vydání. Přeložil Filip Krajník. Kolín: nákladem překladatele, 2023, str. 19.

Krajník na překladu spolupracoval s anglisty a divadelními teoretiky i praktiky, aby zachoval historickou a filologickou správnost originálu, ale zároveň text co nejvíce přiblížil současnosti. Překlad navíc obohatil literárně-historickými poznámkami, v nichž mimo jiné vysvětluje aluze, které se v textu hojně vyskytují, překládá latinské repliky, nebo objasňuje historické souvislosti.

2. Analýza inscenace

2.1. Hlavní téma

Anotace na webových stránkách a propagačních materiálech k inscenaci začíná těmito slovy: „*Král je mrtev, ať žije král! Nový král je gay!?! Je to vůbec možné? Ve hře z roku 1591? Co s tím, když je nový král queer? Nebylo by lepší, aby byl mrtev?*“² Už z těchto vět je patrné, že tvůrci v inscenaci věnovali pozornost v první řadě milostným vztahům krále Edvarda, a především pak jeho poměru s francouzským šlechticem Gavestonem. Tento úryvek z anotace zároveň budí dojem, že tématem inscenace je homofobie. Všechny postavy sice stojí proti králi a jeho milenci, ale je to především z toho důvodu, že nesnášejí Gavestona pro jeho aroganci, marnotratnost a umění manipulovat s králem. Vztah by se jim nejspíš nesnažily překazit, pokud by nezasahoval do chodu království. V dramatu to objasňuje dialog Mortimera s jeho strýcem, Mortimerem starším:

*„Mortimer starší: Nech Jeho Jasnost v rozpuku mládí,
jenž nabízí to, co my si můžeme jen přát,
ať užije si toho pyšného a frivolního hraběte.
Však s léty podobným hrám odroste.*

*Mortimer mladší: Strýčku, jeho necudnost mě netrápí,
vadí mi, že někdo tak neurozený
je tak zhýčkán královou náklonností
a plenit smí pokladnici říše,
když vojáci se bouří, že nemají žold.“³*

V inscenaci se tento dialog odehraje mezi Mortimerem mladším a biskupem. Potvrzuje tak, že motivací lordů k jejich jednání není homofobie, ačkoli nejsou vysloveně tolerantní. Jejich rozhodnutí zbavit se Gavestona a posléze i samotného krále plyne z obav ze ztráty vlivu a místa u dvora. Král zaslepený láskou je pro ně totiž těžko ovladatelný. Navíc si uvědomují, že Gaveston by Edvarda dříve či později přesvědčil, aby se jich nadobro zbavil.

² VENUŠE VE ŠVEHLOVCE. Představení Edvard II. [online]. [cit. 2024-03-08]. URL: <<https://www.venuse-ve-svehlovce.cz/predstaveni/edvard-ii/>>.

³ Marlowe, C. Op. cit., str. 123.

Hlavním motivem inscenace je především vnitřní konflikt hlavního hrdiny, který se nedokáže rozhodnout, zda má upřednostnit lásku nebo královskou korunu. Tuto volbu mu ztěžuje neustálý nátlak ze strany šlechty a také povinnosti vůči manželce. Královna Isabella s lordy proti němu vytvoří silnou opozici, jíž Edvard, i když je posílen láskou ke svému milenci, jen velmi těžko vzdoruje.

Záliba v moci a bohatství je společná všem postavám. Každá z nich by nejraději nasměrovala chod událostí tak, aby to neohrozilo její pozici. Jedinými postavami, které víc než po moci touží po lásce, jsou Isabella a malý princ Edvard. Isabella však později začne lačnit především po pomstě, jelikož si uvědomí, že král její city nikdy opětvat nebude. *Edvard II.* je inscenace o tom, co se stane, když nový král nenaplní očekávání a před službou zemi upřednostní své vlastní touhy.

2.2. Úvodní scéna

Výchozí scéna inscenace začíná ještě před příchodem diváků do hlediště. Jevištní prostor vypadá jako kancelář, kde stojí tři za sebou seřazené stoly a vedle nich skleněná vitrína s osmiúhelníkovým stolem. Za vitrínou je vystaven obraz prince Edvarda s korunou na hlavě jako reklamní poutač na blížící se korunovaci. U stolů v řadě sedí Mortimer s Lancasterem a biskupem a všichni se věnují své práci. Biskup telefonuje a Mortimer nafukuje plastové královské koruny, které pak Lancaster balí do krabic. Na své poddané dohlíží král Edvard I., který sedí za osmiúhelníkovým stolem a kouří. Pak přeruší jejich práci tím, že jednoho po druhém vyzve k oběhnutí překážkové dráhy, která zahrnuje skoky přes všechny stoly na scéně. Každému, kdo dráhu zvládne, daruje král elektronickou cigaretu. Po lordech jsou ke zdolání trasy vyzváni i princové Kent a Edvard, kteří byli do té doby zavřeni ve skleněné vitríně opatřené nálepkou informující o zákazu kouření, jako by se je ostatní snažili chránit před okolním světem a povinnostmi. Zatímco Kent dráhu zvládne ukázkově, Edvardovi se nedaří. Je oproti ostatním viditelně fyzicky slabší a křehký. Jeho otec mu však nedopřeje žádné úlevy. Píská na něj píšťalkou, klepe o zem holí a měří mu čas. Nakonec, i přes synův ne příliš uspokojujivý výkon, mu také daruje cigaretu. Kouř z ní prince rozkašle.

Tato scéna výrazně demonstrovuje odlišnost postavy Edvarda od ostatních. Kromě chatrné fyzické zdatnosti je patrné, že by se Edvard nejraději dál schovával ve vitríně. Jeho jinakost a uzavřenost je mimo jiné způsobena špatným vztahem s otcem, který se k němu chová místy až despoticky. Tohle chování graduje, když lord Lancaster do kanceláře přináší balík, z něž vystupuje Isabella oblečená ve svatebních šatech. Král si od ní nejprve přebere tašku s penězi,

kteřou má princezna s sebou jako věno, a pak nutí svého syna, aby před jeho zraky splnil svou manželskou povinnost. Edvard to udělá, i když se sebezapřením a obrázkem Gavestona před sebou. Když následně král před zraky všech přítomných zemře, Edvard se směje i pláče zároveň. Poté mrtvému otci vítězoslavně z krku sejme visačku na zlaté šňůrce a symbolicky se jí tak sám korunuje novým králem.

Celá tato úvodní scéna byla k ději přidána režisérem. Jako jediná totiž nevychází z textu. První jednání dramatu začíná scénou, kdy nově korunovaný král Edvard II. povolává zpět do Anglie svého oblíbence Gavestona, jehož dal předchozí král vyhostit. Postava Edvarda I. v dramatu vůbec nevystupuje, protože tou dobou je už po smrti. Přidaná scéna tak blíže seznamuje diváky s prostředím, v němž se děj odehrává, se vztahy mezi jednotlivými postavami, a především s postavou Edvarda II. a problematickou situací, ve které se ocitá.

2.3. Vztahy mezi postavami

2.3.1. Královi oblíbenci

Jednou z věcí, která Edvarda odlišuje od ostatních postav, je jeho sexuální orientace. On sám ji nijak neskrývá, naopak rád dává najevo, komu patří jeho náklonnost. Zásadním partnerem je pro něj francouzský šlechtic Gaveston. Pravděpodobně se jedná o jedinou osobu, kterou Edvard kdy upřímně miloval. Je mu naprosto oddaný ve všech směrech. Toho Gaveston hojně využívá ve svůj prospěch, protože je poměrně zdatný manipulátor a libuje si v luxusu. Gavestonovy pohnutky vystihuje v dramatu tato jeho replika:

*„Chci lascivní básníky, duchaplné šprýmaře,
hudebníky, co se dotknou struny
a navedou poddajného krále, kam se mi umane.“⁴*

Tato část textu v inscenaci nebyla použita, nicméně Gavestonova sebestřednost je tu i tak jasně naznačena, a to už během jeho příchodu na scénu. Všechny postavy přestanou jednat, když vystoupí pomalým a přesně stylizovaným krokem z oblaku kouře, zatímco podmanivě do mikrofonu pronáší své vyznání lásky ke králi. Pak se krátce zastaví u mrtvoly Edvarda I. a jednou nohou na ni stoupne, jako by se chtěl ujistit, že jeho pobytu v království už nic nebrání.

⁴ Marlowe, C. Op. cit., str. 87.

Má na sobě klobouk, koženou bundu s třásněmi, džínové kraťasy a kotníkové boty. Kostým jako celek připomíná kovbojský oděv. Tento styl Gavestona vizuálně odlišuje od ostatních postav a silně akcentuje fakt, že to on je v Anglii cizím a nezapadajícím elementem.

Navzdory tomu Gaveston zcela změní způsob fungování království prostřednictvím manipulace s Edvardem. Nejprve pořádá různé zábavy, kterých se účastní i lordi. Ti však rychle změní své stanovisko, když král jmenuje svého milence lordem komořím, vrchním tajemníkem, hrabětem z Cornwallu a pánem ostrova Man. To, že příslušník nižší šlechty získal najednou velkou moc a bohatství, je pro ně nepřipustné. Gaveston si však dál zachovává královu přízeň. Jejich spokojenost ve vztahu je znázorněna scénami, kdy společně zpívají duet *Something Stupid*, anebo když v objetí sledují dokument o tučňácích a popíjejí přitom ze stejných hrníčků. Edvard je svou láskou tak zaslepen, že přistoupí na každý Gavestonův návrh, a dokonce po něm opakuje i některé repliky.

Šťěstí páru je přerušeno, když lordi přimějí krále, aby podepsal příkaz k vyhoštění Gavestona. Edvard sice nejprve odmítá, ale po Mortimerově stručném ultimátu „*Gaveston, nebo koruna*“, urychleně přikývne. Odloučení milenců ale netrvá dlouho, protože za Gavestonův návrat se přimluví královna. Doufá, že pak ji manžel bude milovat. Podruhé Gaveston vstupuje na scénu s ještě větší pompou. Má na sobě žlutý kabát z imitace kožešiny a jeho arogantní chování se stupňuje vlivem vzteku kvůli vyhnání. Ve svém projevu často používá vulgarismy.

Lordi nadále odmítají tolerovat jeho přítomnost v zemi a fyzicky jej napadnou krátce po příjezdu. Brzy nato ho zajmou a popraví. Zde je v inscenaci poměrně velký dějový skok oproti dramatu. V něm se milenci znovu shledávají v Tynemouthu, kde se konají zasnuby Gavestona s královou neteří Margaret de Clare. Edvard zve lordy na hostinu, avšak oni místo toho vyvolají vzpouru. Podaří se jim zajmout Gavestona při jeho pokusu o uprchnutí do Scarborough. Král, který tuší, že se mu nepodaří popravě jeho milence zabránit, žádá lordy prostřednictvím posla, aby Gavestona mohl naposledy alespoň spatřit. Oni mu ale nevyhoví a dají Gavestonovi setnout hlavu.

Naproti tomu v inscenaci je Gaveston zajat přímo v Londýně a následně oběšen. Zlomený Edvard vraždě přihlíží a prosí lordy, aby mu vydali tělo. Oni mu vyhoví. Po popravě králi jednotlivě vyjádří upřímnou soustrast a odcházejí ze scény. Edvard zůstává s mrtvým milencem o samotě. Přistoupí k jeho tělu, sundá mu boty a kapesníčkem mu otírá chodidla. Tento akt rozloučení připomíná Ježíšovo umývání nohou apoštolům při Poslední večeři. „*Ježíš věděl, že přišla jeho hodina. Čeká jej odchod k Otci a rozloučení s jeho učedníky, které miloval. Jako projev lásky až „do krajnosti“ jim odkazuje kromě eucharistie i tento ritus: „Jestliže já, váš*

Pán a Mistr, jsem vám umyl nohy, i vy máte jeden druhému nohy umývat.“⁵ Pak si Edvard lehá na zem a škube svým tělem jako by prožíval agónii. Vyjadřuje tak své utrpení a skutečnost, že podstatná část jeho já právě zemřela.

Po Gavestonově smrti se Edvardovo chování i vizáž změní. Chodí oblečený v černém kovbojském kostýmu a svou komnatu má pokrytou růžovými koberečky a závěsy. Přibližuje se tak postavě Gavestona a zároveň dává zcela volný průchod své skutečné identitě. Ve svých rozhodnutích je nyní neoblomný, jeho projev se mění v rázný a bojovný a hlavním cílem se pro něj stává pomsta lordům za jejich zradu.

Krátce po Gavestonově smrti se do Edvardovy blízkosti dostává postava Spencera, kterou taktéž ztvárnil Denis Šafařík. V inscenaci se jedná o poslíčka, který králi přinese pizzu. Edvard v něm vidí zemřelého milence, a proto si muže nechá ve svém sídle a udržuje s ním milostný vztah až do té doby, než je Spencer zabit ve válce s lordy. Edvard pro něj velmi truchlí a znovu zopakuje rituál, během něž mrtvému kapesníčkem omývá nohy.

V dramatu Spencer vystupuje jako sluha lady Margaret de Clare a jejího snoubence Gavestona, který ho následně králi představí a doporučí na místo u dvora. Vztah Edvarda a Spencera se postupně stává velmi blízkým a důvěrným, ačkoli není jasné, zda byli milenci. Naopak z dialogu mezi Spencerem a dalším sluhou Baldockem vyplývá, že milostný vztah se Spencerem měl Gavetson:

*„Spencer mladší: Laskavý hrabě z Cornwallu je ten,
k jehož štěstí Spencer upíná své naděje.*

Baldock: Takže chceš být jeho přívržencem?

*Spencer mladší: Ne, jeho společníkem. Velmi mě miluje
A dřív mi dával přednost před králem.*“⁶

Poslední rolí, kterou nastudoval Denis Šafařík, je vrah Lightborne, který na příkaz Mortimera a Isabelly přijde zabít krále. I jeho si Edvard nejprve plete s Gavestonem a přestože tuší, že ho Lightborne přišel zavraždit, pociťuje k němu jistou náklonnost. Lightborne přichází na scénu oblečený jako policista a předvádí králi striptérský tanec. Poté uléhá na podlahu, Edvard se schoulí do jeho náruče a hlavu mu pokládá na hrudník. Nakonec Lightborne potvrdí

⁵ KUNETKA, František. Obřad umývání nohou v liturgii Zeleného čtvrtku: anamnésis nebo mimésis? *Studia theologica*. 2018, roč. 20, č. 2, s. 68.

⁶ Marlowe, C. Op. cit., str. 127.

králi, že ho přišel připravit o život. Následně ho políbí a oba vedle sebe umírají. V dramatu Lightborne Edvarda zavraždí obzvláště surovým a drastickým způsobem tak, že mu konečným do těla zarazí rozžhavený rožeň. Naproti tomu v inscenaci je tato scéna pojata jemným až poetickým způsobem. Král po dlouhých útrapách umírá v poklidu smířený se svým osudem a symbolicky se znovu setkává se svým milencem, který ho v různých formách provázel po celou dobu inscenace.

2.3.2. Královna Isabella

Další důležitou postavou v ději je královna Isabella. Ačkoli je její manželství s Edvardem výsledkem sňatkové politiky, svého muže miluje a touží po tom, aby její city opětoval. Dokonce kvůli tomu přiměje lordy k povolení Gavestonova návratu do země. Tato scéna je provedena tak, že Isabella nejprve přichází pomalou a ladnou chůzí skrz kouř po stolech spojených do řady, čímž opodál stojící lordy upoutá. Pak se před nimi začne obnažovat a svádět je, dokud nevyslyší její prosby. Je oblečena v bílé košili, modré pouzdrové sukni a na hlavě má klobouk stejné barvy. I tento kostým je laděný do kovbojského stylu, což působí tak, jako by se královna chtěla podobat Gavestonovi, jemuž závidí královu lásku. Oba zároveň pocházejí z Francie a v Anglii jsou považováni za cizince, kterým se nedaří úplně zapadnout.

Poté, co lordi odsouhlasí královnin návrh, následuje milostná scéna mezi Edvardem, Gavestonem a Isabellou. Po společném objímání a polibcích předstoupí Isabella s Gavestonem před krále a předvádějí zrcadlově stejnou choreografii, během níž si postupně svlékají šaty. Pak gesty předstírají milostný akt, který připomíná taneční pohyby. Když mezi sebe vezmou i Edvarda, krátce se všichni tři drží za ruce. Nakonec ale král Isabellu surově odstrčí a rozhodne se mít styk pouze s Gavestonem.

Vztah mezi soky Isabellou a Gavestonem je vyobrazen neobvyklým způsobem. Ačkoli se společně objevují v několika scénách včetně milostné a reagují na sebe pohledy i gesty, nevedou spolu ani jeden dialog. Z kontextu i jejich chování je jasné, že se vzájemně nesnesou, ale nikdy se s tím přímo nekonfrontují. Naopak v původním textu je scéna, v níž se hádají, který z nich bere tomu druhému královu lásku. Je to navíc Gaveston, kdo jako první královnu veřejně obviní z poměru s Mortimerem a podsuně tuto myšlenku králi. V inscenaci obvinění z nevěry vznese sám Edvard.

Královo odmítnutí definitivně změní Isabellino chování. Její projev, předtím barvitý a plný hyperbol, se stává odměřeným a útočným. Vzhledem k tomu, že představitelka Isabelly Becka

McFadden je americko-britského původu, mluví česky se silným přízvukem. Tím pádem její projev vyžaduje více pozornosti, díky čemuž vyznívá dramatičtěji a úderněji. Navíc umocňuje bariéru mezi ní a Edvardem. Královna postupně začíná jazykově splývat s Mortimerem, který většinu času hovoří v jednoduchých strohých větách. Řeč ale není jediné, co ty dva spojuje. Postupně se mezi nimi vytvoří partnerský vztah, který je především tělesného a praktického charakteru.

Oproti dramatu inscenace zobrazuje také poměr mezi Isabellou a Kentem, který vzniká ve chvíli, kdy je královna s princem Edvardem poslána do Francie, aby u svého bratra, francouzského krále, vyjednala mír. Kent je doprovází a přijíždí za nimi i Mortimer, jemuž se podařilo utéct před popravou, která by ho za vraždu Gavestona čekala. Isabella s oběma muži stojí ve skleněné vitríně a pronáší svůj válečnický monolog o tom, že se rozhodla proti manželovi bojovat. Mortimer a Kent ji během toho líbají a objímají. Pak si královna oblečená v latexovém overalu přes hlavu natahuje kuklu a s rukama roztaženýma nad hlavou si kleká na záda obou mužů. Tímto gestem dává najevo svou nadřazenost a vůdčí pozici v začínající válce. Z ženy marně toužící po lásce se tak Isabella postupně stává mocnou vůdkyní, která si jde tvrdě za svým cílem.

2.4. Politická linka

Pro první polovinu inscenace je stěžejní téma vztahů mezi postavami a politická linka je takřka úplně upozaděná. Anglie se ale během Edvardovy vlády ocitá v nelehké situaci a hrozí jí hned několik válečných střetů. V dramatu stav země výstižně popisuje tato část z druhého dějství, kdy lordi spílají králi za jeho lhostejnost:

*„Mortimer mladší: Marnivé turnaje, oplzlé hry,
a rozmařilé dary pro Gavestona
vyprázdnily tvou kasu. Jsi slabý
a v přiškrcených poddaných to vře.*

*Lancaster: Vyhlížeň vzpouru, vyhlížeň sesazení:
tvá vojska vypráskali z Francie
a chromá a zbídačená u bran sténají.
Divoký O'Neill s irskou soldateskou
bezuzdně řádí v našich državách.
Ke zdem Yorku se Skoti prodrali*

a bez odporu odnesli si lup.

Mortimer mladší: *Anglickým průlivem si brázdí zpupný Dán,
a tvoje lodě zahálejí v přístavech.*⁷

O konfliktu se Skoty a Dány není v inscenaci žádná zmínka. Hrozící nebezpečí z Francie se během první části řeší pouze v tomto krátkém dialogu:

„Mortimer: *Francouzský král vstoupil do Normandie.*

Edvard: *Maličkost. Kdykoli ho zas vyženeme.*⁸

Poté jsou informace o mezinárodních vztazích utlumeny a pozornost je směřována na vztah Edvarda a Gavestona. Ten ale postupně vyvolá konflikt uvnitř státu. Prvním velkým impulsem k němu je zneuctění biskupa z Coventry, jehož se Gaveston a Edvard dopustili za to, že biskup veřejně odsoudil návrat králova milence. Gaveston ho provokuje lascivními gesty, slovně ponižuje, a dokonce ho přinutí vozit oba milence na svém hřbetu a u toho zpívat. Oba ho poté svléknou, bijí a nakonec pomohou. Biskupovo ponížení vyvolá v lordech ještě větší odpor ke Gavestonovi, což vede k jeho vyhoštění a následné popravě. Tento čin přiměje krále vyhlásit lordům válku.

2.4.1. Válka a tragický závěr

Druhá část inscenace začíná tak, že Edvard spokojeně sedí ve své komnatě, zatímco v televizi stojící na kraji scény jsou promítány záběry z války a ozývají se zvuky výstřelů. Do toho kontrastně hraje poklidná klavírní hudba. Později se na televizi promítá králův videohovor s lordy. Ti se ho marně snaží přimět k příměří a vykázání nového oblíbence Spencera ze dvora. Král se jejich prosbám jen směje. Brzy nato se mu podaří lordy zajmout. Když před ním spoutáni klečí, král kolem nich obchází s pistolí v ruce a vyčítá jim Gavestonovu smrt. Poté Lancastera a biskupa zastřelí. Mortimerovi slibuje pomalou a bolestivou smrt. Jemu se však podaří uniknout a připojit se ke královně Isabelle, která je tou dobou se svým synem ve Francii, kam ji Edvard poslal, aby urovnala spory s tamním králem. Mortimer se s Isabellou dohodne na spojení proti Edvardovi. Rozhodnou se sesadit ho z trůnu a nechat korunovat

⁷ Marlowe, 2023, str. 139-140.

⁸ *Edvard II.* Depresivní děti touží po penězích, prem. 16. 6. 2023, režie Jakub Čermák.

malého prince. Ten je prosí, aby to nedělali, protože se na vládnutí cítí ještě moc mladý. Oni ale jeho prosby ignorují.

Poté, co Isabella vyhlásí svému muži válku, následuje bojová scéna, které se účastní na jedné straně královna s lordy, na druhé Edvard a Spencer. Postavy jsou rozprostřené po celé ploše scény a předvádějí různé bojové chvaty. Mají mezi sebou ale rozestupy a navzájem se vůbec nedotýkají. Celý boj je jen naznačen. Jednání všech se zpomalí, když Kent stojící uprostřed začne pronášet monolog, v němž Edvarda lituje a odsuzuje Mortimerovu zradu. Následně se ptá sám sebe, proč tasil zbraň na svého bratra. Ve válce totiž stojí nejprve na straně lordů. Později si názor rozmyslí a opět podporuje svého bratra. Postava Kenta je po celou dobu ambivalentní a nerozhodná. I když svého bratra miluje, nesouhlasí s jeho mimomanželskými poměry a laxním postojem k vlasti. Proto mezi stranami často pendluje a nepůsobí věrohodně ani pro jednu z nich.

Po bojové scéně je Edvard zajat a uvězněn. Kent je popraven za zradu. Anglii přechodně vládne Mortimer jako regent prince Edvarda, ale hlavní slovo má Isabella. Je to ona, kdo Mortimerovi nadiktuje rozkaz k vraždě krále a on ji ochotně poslechne. Jejich role fungují opačně oproti dramatu, kde je královna submisivní a zaslepená láskou přikyvuje na každý Mortimerův návrh. Oponuje mu pouze tehdy, když jde o prince Edvarda, kterého se snaží bránit. Naopak v inscenaci se Isabella ke svému synovi chová chladně a vnímá ho pouze jako loutku, s níž může manipulovat, jak zrovna potřebuje.

Závěrečnou scénou inscenace je korunovace krále Edvarda III. Ten přichází s korunou na hlavě a zlatým pláštěm, pod nímž schovává pistoli. Výstřelem upoutá pozornost své matky a Mortimera, kteří korunovaci přihlížejí. Oba obviní z vraždy otce a následně Mortimera vlastní rukou zastřelí. Šokovaná Isabella synovi vytrhne zbraň z ruky a spáchá sebevraždu. Vyděšený Edvard odhodí korunu, uteče a opřený u stěny se schoulí do klubíčka. Přichází k němu však jeden z jeho lordů a zapíská na něj píšťalkou, čímž mu chce dát najevo, aby se vzchopil a potlačil své pocity. Opakuje se tak situace z úvodní scény, kdy na Edvarda II. píšťalkou pískal jeho otec, když mu přikazoval něco vykonat. Edvard III. tedy vstupuje do středu scény, pronáší závěrečný monolog o tom, jak truchlí pro svého otce, a znovu si sám nasazuje na hlavu korunu jako symbol toho, že je připraven převzít moc nad Anglií.

Závěr

V první části své ročníkové práce jsem se zaměřila na okolnosti vzniku inscenace *Edvard II.*, její dramatickou předlohu a krátce i na historii hry na českých divadelních prknech. Přiblížila jsem obsazení, tvůrčí tým i činnost uměleckého spolku Depresivní děti touží po penězích. Pokusila jsem se také popsat překlad hry Filipa Krajníka, který vznikl přímo pro toto uvedení. Ve druhé části práce jsem se věnovala analýze inscenace. Snažila jsem se nastínit podstatné rozdíly mezi inscenací a dramatem a jejich vliv na výsledný celek. Podrobně jsem se věnovala vztahům mezi postavami a jejich vývoji. Detailně jsem rozebrala několik důležitých scén a jejich dílčích složek, jako například kostýmy, scénografii a choreografii.

Během psaní práce jsem čerpala především z vlastních vzpomínek a dojmů, které jsem získala při opětovném zhlédnutí inscenace ve Venuši ve Švehlovce. Pracovala jsem také se záznamem inscenace, který mi poskytl spolek Depresivní děti touží po penězích. Dalším důležitým zdrojem pro mou ročníkovou práci bylo vydání Krajníkovy překladu *Edvarda Druhého* obsahující navíc část o způsobu překládání, literárně-historickém kontextu hry a historii inscenování tohoto dramatu na českých jevištích.

Inscenace Jakuba Čermáka *Edvard II.* se od svého uvedení 16.6. 2023 stále hraje v prostorách kulturního centra Venuše ve Švehlovce a těší se zájmu diváků. Dalo by se tak říct, že po více než 400 letech od svého vzniku našlo konečně drama o queer králi své místo na českých divadelních prknech. Vzhledem k tomu, že i v dnešní době společnost stále bojuje s předsudky a stereotypy, je velmi důležité podobná témata opětovně otevírat a podněcovat k přemýšlení a diskuzi o nich, k čemuž je divadlo ideálním prostředkem.

Zdroje

Inscenace

Edvard II. Depresivní děti touží po penězích, prem. 16. 6. 2023, režie Jakub Čermák.

Literatura

MARLOWE, Christopher, HRDINOVÁ, Anna (ed.). *Neklidná vláda a žalostná smrt Edvarda Druhého, krále anglického*. Anglické renesanční drama ve studentském vydání. Přeložil Filip Krajník. Kolín: nákladem překladatele, 2023. ISBN 978-80-11-03319-4.

KUNETKA, František. Obřad umývání nohou v liturgii Zeleného čtvrtku: anamnésis nebo mimésis? *Studia theologica*. 2018, roč. 20, č. 2, s. 67-107.

Další zdroje

MARLOWE, Christopher. *Edvard II.* [Záznam inscenace souboru Depresivní děti touží po penězích]. Režie Jakub Čermák. [online]. Neveřejný zdroj.

VENUŠE VE ŠVEHLOVCE. Představení Edvard II. [online]. [cit. 2024-03-08]. URL: <<https://www.venuse-ve-svehlovce.cz/predstaveni/edvard-ii/>>.